

سه رویکرد علمای شیعه در دعانگاری

باغستانی ضمن اشاره به سه رویکرد متفاوت در دعانگاری تصریح کرد: مشغله ذهنی هر کدام از نویسندگان و عالمان بزرگ در حوزه علم هر چه بوده است بر کتاب‌های دعانگاری آنها تاثیر گذاشته و در همان زاویه که تخصص داشتند به موضوع نگاه کردند.

باغستانی ضمن اشاره به سه رویکرد متفاوت در دعانگاری تصریح کرد: مشغله ذهنی هر کدام از نویسندگان و عالمان بزرگ در حوزه علم هر چه بوده است بر کتاب‌های دعانگاری آنها تاثیر گذاشته و در همان زاویه که تخصص داشتند به موضوع نگاه کردند.

به گزارش ایکن، سومین گفت و گوی ویژه اولین همایش ملی دعاپژوهی با عنوان «سه رویکرد متفاوت در دعانگاری شیعی» صبح امروز دهم بهمن ماه با حضور محمد باغستانی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، به میزبانی دانشگاه بوعلی همدان برگزار شد.

گزیده سخنان باغستانی را در ادامه می خوانید؛

ما در حوزه علوم انسانی با مسموعات مواجه هستیم و همه متون گزارشی از واقعیت به دست می دهند چون خود واقعیت اتفاق افتاده و ما با گزارشات آن واقعه مواجه هستیم. در حوزه مباحث فلسفه تاریخ گفته می شود متن هایی که در هر دوره تاریخی پیدا می شوند از فضای تاریخی همان دوره و نیازهایی که موجب شده آن متن به وجود بیاید متاثر هستند. امروزه این امر پذیرفته شده است که خود نفس نویسنده بسته به سابقه مطالعاتی و فرهنگی و فضایی که در آن تربیت شده است، بر نگاشته خود تاثیر می گذارد و آیندگان می توانند پاره ای مطالب که حتی در ذهن نویسنده بروز نکرده است را از این طریق بازخوانی کنند و فضای ذهنی نویسنده را روی صحنه بیاورند و متوجه شوند او در چه فضایی زندگی می کرده است. کتاب‌های مذهبی از جمله کتب ادعیه هم از این قاعده بیرون نیستند.

باید توجه داشت مجموعه های دعایی مشتمل بر ادعیه منقول از ائمه (ع) هستند و نویسندگان آنها جز گردآوری کار دیگری نسبت به کتاب نکردند و نظر خودشان را در آن دخالت ندادند با این حال وقتی به مقدمه کتاب های دعایی مراجعه می کنیم، می بینیم نویسنده در آنجا توضیح داده چرا به گردآوری این ادعیه پرداخته است. مثلا مرحوم کلینی که کارش جمع آوری روایات بوده است، در مقدمه کتابش نظری درباره چگونگی گردآوری از خودش ارائه کرده است. طبیعتا اهل بیت (ع) مطالب خود را به صورت دسته بندی ارائه نمی کردند. بنابراین وقتی قرار بوده این مطالب جمع شود به لحاظ موضوعی پراکنده بودند. وقتی کلینی این مطالب پراکنده را جمع می کند در مقدمه اشاره می کند که این کار را در پاسخ به یک ضرورتی انجام دادم. آن ضرورت این است که یک کسی از ایشان می پرسد آیا می توانیم با علم به کلیات به تکالیف خود عمل کنیم و به جزئیات ورود پیدا نکنیم و معذور باشیم. کلینی می گوید خدا به انسان علم داده و انسان به میزان علمی که دارد مسئول است. از این جهت کتاب علم را بر احادیث دیگر مقدم می کند. پس این مقدمه بیانگر تاثیر یک پرسشی است که او را وادار کرده این کتاب را جمع آوری کند و در این جمع آوری نیاز جامعه را اعمال کرده است.

من در شیعه سه رویکرد متفاوت در دعانگاری در میان بزرگانی که مجامع حدیثی را تدوین کردند به دست آوردم. یک سیره یا سبک، جمع آوری ادعیه با رویکرد فقهی است. یک سبک، جمع آوری ادعیه با رویکرد کلامی است. یک سبک هم جمع آوری بر اساس واقع بینی در نیازهای عمومی زندگی انسان ها است. این سه رویکرد در قرن چهارم، هفتم و نهم ظهور کردند و نویسندگانی هم دارند.

مشغله ذهنی هر کدام از نویسندگان و عالمان بزرگ در حوزه علم هر چه بوده است بر کتاب های دعانگاری آنها تاثیر گذاشته و در همان زاویه که تخصص داشتند به موضوع نگاه کردند. مثلا شیخ طوسی تخصصش در دانش فقه است لذا در مقدمه کتاب مصباح به عنوان فقیه به موضوع نیاز انسان به دعا توجه می کند. ایشان توضیح می دهند این انسانی که مکلف به انجام تکالیف شرعی است از نظر ارتباط با خدا به چه سبک دعاهایی نیاز دارد. به این ترتیب برخی ادعیه واجب می شوند و برخی مستحب می شوند. ایشان هر کدام را توضیح داده سپس بر اساس ابواب فقهی ادعیه را تنظیم کرده است مثلا اول دعاهای مربوط به وضو و طهارت را آورده است، بعد ادعیه مربوط به نماز را آورده بعد ادعیه مربوط به روزه را آورده است. کتاب ایشان دو جلد دارد که بخش اول ابواب فقهی است و در جلد دوم دعاهای عمومی مثل ادعیه روزانه و هفتگی را گردآوری و ارائه کرده است.

سیدطاووس به عنوان فقیه شهرت ندارد و یک محدث است لذا نگاهش بیشتر حدیثی یا نقلی است. ایشان در مقدمه کتاب اقبال و برخی دیگر از آثارش سبک متفاوتی دارد و اعلام می کند انسان از دو نقطه آسیب می بیند یکی عقل چون محدود است و یکی

هم از ناحیه ادراکات قلبی و شهودی که برخی با حقیقت سازگار است و برخی نه، لذا خطای کسانی که در مسیر اجتهاد حرکت کردند را همین می داند که به عقل خودشان اعتماد کردند. با این مقدمه می خواهد اثبات کند انسان از باب ناتوانی یا عدم برخورداری از عقل کامل و محدودیت هایی که عقل با آنها مواجه است چاره ندارد از خداوند درخواست کند خیر زندگی را به او ارائه کند. همچنین سیدطاووس در جاهایی که انسان به شک و تردید می افتد اعتقاد به استخاره دارد تا انسان بتواند از درگاه خداوند راه احسن را انتخاب کند.